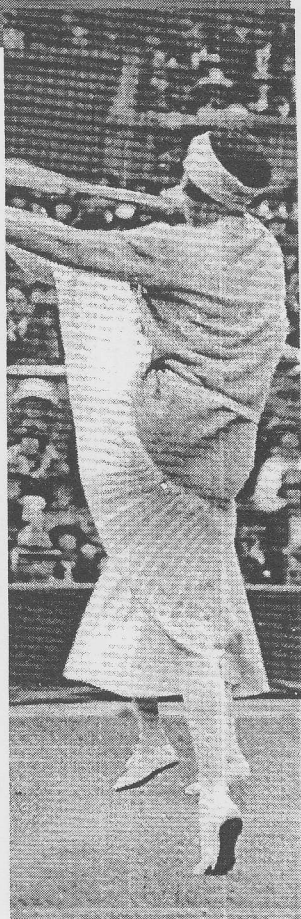

de Sportwereld

NUMMER 33

MEI 2004

De waarheid over Pim Mulier
Klootschieten
Vrouwensportkleding (2)
Britse Koning

Magazine voor geschiedenis en achtergronden van de sport

Inhoud Sportwereld Nummer 32:

Nieuwsberichten	3
Historisch besef van klootschieten	5
Etymologie van....klootschieten	6
Disci of Solos	7
Vrouwensportkleding (2)	8
Terug naar school	11
Britse Koning voetbalde	14
Boeksignalementen	15
Filmverslag	20
Column Jurryt van de Vooren	22
Vijf vragen aan	23

Redactioneel
Eva Hogenbirk

Geachte Sportgeschiedenisliefhebbers! De eerste maanden van het nieuwe jaar zitten er alweer op, en dus is het tijd voor nieuws van het sportgeschiedenisfront. Klootschieten is dit maal aan de beurt voor een etymologiecheck en het aan de tand voelen van de bond. Halbo Bosker schreef (pagina 7) leuke wetenswaardigheden over deze sport op. Nico van Horn schreef een goed stuk over sport vóór Pim Mulier en ontmantelde daarmee een deel van 'Pim-Mulier-introduceerde-alle-sporten-in-Nederland'-mythe. Bovendien in zijn artikel een heuse historische vondst: cricket werd op kostschool Noorthey in het schooljaar 1847-1848 in Nederland geïntroduceerd door G. W. Atkinson (zie pagina 11). Ook Michiel Rehwinkel kwam met leuk nieuws. Hij deed dat over de voetballende Britse koning Hendrik VIII. Verder een goed verslag van Hans Pars over de film 'Johan Crujff en un momento dado' op bladzijde 20. Interessant zijn de gedachtenspels van Jurryt van de Vooren op pagina 22 en de vijf antwoorden van een van onze lezers moet u ook niet vergeten! En dan is er nog deel twee over vrouwensportkleding van de hand van Koos Steendijk-Kuijpers. Deel drie in deze serie de volgende keer!

Veel (lees en sport)plezier gewenst!

Met vriendelijke groeten,

Eva Hogenbirk
Hoofdredacteur de Sportwereld

P.s. Aan de website van De Sportwereld wordt niet meer gewerkt, u kunt hem bewonderen op www.desportwereld.nl!

Heeft u opmerkingen, ideeën, artikelen voor De Sportwereld of heeft u in het verleden een nummer niet ontvangen, dan kunt u mailen naar: desportwereld@hotmail.com.

Niets uit De Sportwereld mag worden gereproduceerd, op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de hoofdredacteur. Mail voor aanvragen naar desportwereld@hotmail.com. De hoofdredactie heeft het recht om ingezonden brieven naar eigen inzicht in te korten of niet te plaatsen. □

Nieuwsberichten

Gerard van den Houten en
Wilfred van Buuren

Kalender Olympische Spelen

Het Nederlands Klassiek Verbond geeft elk jaar een kalender met kleurenfoto's en tekst uit. Voor 2004 is het thema *Olympische Spelen*. De kalender is verkrijgbaar bij Ter Burg Offset, tel. 072 - 515 22 22 of via e-mail info@terburg.nl

Lustrumboek 105 jaar KNHB - 308 clubs

Op 10 oktober 2003 bestond de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond precies 105 jaar. Ter gelegenheid hiervan heeft de bond alle 308 clubs vanuit de lucht laten fotograferen. Ook werd de clubs verzocht een beschrijving te geven van hun eigen club, vergezeld van een eigen foto. Het resultaat mag er zijn. Een lijvig boekwerk, uiteraard geheel in kleur, van maar liefst 342 pagina's. Het boek is te bestellen bij de KNHB, via de financiële administratie (tel. 030 - 6566480). De prijs is 10,00 per exemplaar, exclusief verzendkosten.

Vrouwenboksen

Vrouwen zullen tijdens de Olympische Spelen van Peking in 2006 voor het eerst voor een Olympische medaille kunnen boksen. Het boksen is op de Spelen van Athene (2004) nog de enige gevechtssport die enkel door mannen wordt beoefend. Anita de Frantz, voorzitter van het vrouwensportcomité van het IOC, verwacht dat die ongelijkheid in Peking zal worden rechtgezet.

Boksende vrouwen worden inmiddels ook omarmd door filmmakers. Twee Nederlandse films over vrouwelijke boksers zijn in de maak. Valérie Schuil werkt aan een documentaire over de Engelse boksster Michele Abore, die zich lange tijd als man voordeed omdat profboksen was verboden voor vrouwen. Verder is een plan van producent Karel van Ossensbrüggen en regisseur Paul Veld geselecteerd voor de jaarlijkse opdracht documentaire van de provincie Noord-Holland over een markante Noord-Hollander. *Een gezonde dosis Noord-Hollandse nuchterheid* wordt een portret van Esther Schouten, wereldkampioen boksen in het junoir vedergewicht.

Vitesse 111, de sportieve geschiedenis van Vitesse 1892 - 2003.

Het bestuur van Vitesse gaf twee jaar geleden opdracht aan historisch onderzoeker Arjan Molenaar en schrijver Rien Bor om de complete geschiedenis van Vitesse in woord, beeld en in statistieken weer te geven. Meer dan 300 in hard kapt gebonden pagina's vol informatie, verhalen, foto's en cijfertjes. De samenstellers zijn er in geslaagd bij Vitesse verloren gegane gegevens weer boven tafel krijgen: alle uitslagen, namen, standen, ranglijsten van 1892 tot 2003 zijn er in te vinden. Verder verhalen over de oprichting van Vitesse, de accommodaties, de invoering van het betaalde voetbal in Nederland en in Arnhem en de splitsing van amateurs en profs. Het boek komt niet in de reguliere boekwinkel, wordt in beperkte oplage gedrukt en is alleen verkrijgbaar bij voorintekening en in de Vitessefanshops. Het boek kost 39,95 en is verschenen medio december 2003.

U kunt het boek thuis ontvangen door een e-mail met uw volledige naam, adres, woonplaats en rekeningnummer te sturen naar: info@reboundmerchandising.com o.v.v. 111 jaar Vitesse. Portokosten: 7,50. Meer info: www.vitesse.nl

Hoogleraar Sporteconomie

Ruud Koning is benoemd tot bijzonder hoogleraar sporteconomie aan de Rijksuniversiteit Groningen. De leerstoel van Koning is ingesteld door het W.J.H. Mulier Instituut, centrum voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Dr. Ruud Koning (1966) promoveerde in 1995 op het proefschrift *Essays on applied econometrics*. Hij houdt zich al jaren bezig met sporteconomie en statistiek en deed onder andere onderzoek naar de vraag of het ontslaan van een voetbaltrainer de kansen op nieuw succes vergroot. Vanaf het collegejaar 2004/2005 zal Koning het vak sporteconomie aanbieden binnen de Rijksuniversiteit Groningen. <http://rhkoningxs4all.nl/index.php>

Historisch besef van...klootschieten

Peter Los

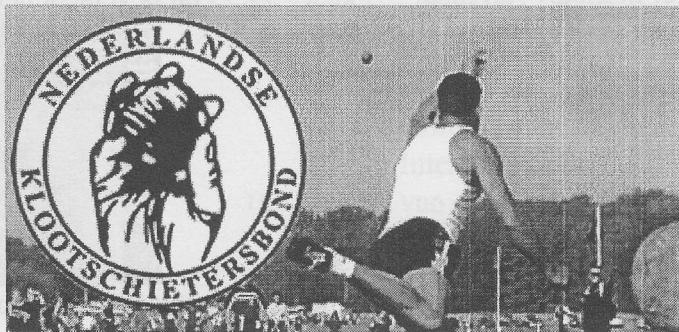
De Sportwereld toetst in ieder nummer het historisch besef van een sportbond. In dit deel van de reeks: Nederlandse Klootschieters Bond (N.K.B.)

Tijd: 31 maart 2004
Gesprekspartner: dhr. G. Hutten
Functie: Tweede voorzitter van de N.K.B.

Voor deze bijdrage werd gebruik gemaakt van een artikel van dhr. Halbo Bosker

1. Wanneer is de Nederlandse Klootschieters Bond opgericht?

De N.K.B. werd opgericht op 26-10-1967.

2. Hoeveel leden/verenigingen telt de bond?

Per 31-12-2003 telde de N.K.B. 2.618 leden, waarvan 1.972 man en 646 vrouw, verdeeld over elf regionale federaties. Onder de overkoepeling van de bond beoefenen 65 verenigingen de klootschietsport.

3. Is er iets gepubliceerd over de geschiedenis van de klootschietsport in Nederland?

In 1992 verscheen een jubileumboekje ter gelegenheid van het 25 jarige bestaan van de Nederlandse Klootschieters Bond.

Ook werd er een boek geschreven door Halbo Bosker, oud-voorzitter van de N.K.B. Dat boek heet: Klootschieten. Sport en Spel. Uitgeverij: De Vrieseborch. Dhr. Bosker is momenteel bezig met een nieuw boek over de klootschietsport.

4. Wanneer is de sport ontstaan?

Reeds in 1390 werden in Haarlemmerhout, door zorg van Graaf Albrecht van Beieren, de eerste (c)lootschiet-banen aangelegd. Dat was de eerste formele en tastbare bevestiging van een sport die eeuwen daarvoor moet zijn ontstaan. Vast is komen te staan dat rond 1500 het klootschieten in Nederland buitengewoon populair was. Vele gezegden en uitdrukkingen in onze taal duiden daar ook op. Het woord cloot (nu kloot), is oud Nederlands voor een massieve bal en het woord schieten staat voor 'met kracht werpen'.

Met het sterk veranderde tijdsbeeld aan het einde van de Nederlandse opstand (tachtigjarige oorlog) en de daarop volgende Gouden Eeuw verdween de sport langzamerhand uit Holland. Maar ze handhaafde zich door de

eeuwen heen als folklore in het traditierijke Twente en de Achterhoek. Buurtschappen en dorpen daagden elkaar uit voor een wedstrijd. Er werd fel gestreden, maar na afloop was er altijd wel een 'kleutjesmaal' en een drankje.

De sport maakte een groot aantal ontwikkelingen door, voor wat betreft het spel en de technieken. In de tijd van Vondel en Erasmus was het nog een spel tussen twee mensen, met onderlinge afspraken, *wie het eerst met de synen cloot of bal het vastgestelde perk sal raeken*. Eeuwen later verhaalt de geschiedenis dat gehuchten, dorpen en steden elkaar uitdaagden voor een wedstrijd, en het aantal deelnemers wel tot ver over de honderd kwam.

Traditiegetrouw werden dan door de voormannen voor elk van deze wedstrijden aparte afspraken, zeg wedstrijdreglementen, gemaakt.

Door onnauwkeurigheden en verschillen in uitleg ontstonden er wel eens twistgesprekken die dan met de vuist werden beslecht en jarenlang mensen en gemeenschappen uit elkaar dreven. Er ontbrak nog duidelijk een overkoepelend orgaan. Met de toenemende industriali-

wordt het klootschieten beoefend (Road Bowls and Bullets). De I.B.A. draagt zorg voor de organisatie van de Europese Kampioenschappen die iedere vier jaar gespeeld worden.

Naast de vele toernooien spelen tegenwoordig

satie rond 1900 en de daarop volgende maatschappelijke veranderingen werden talrijke klootschietverenigingen opgericht, die regionaal, op basis van traditie, de reglementen op elkaar afstemden. Zo werd de basis gelegd voor de huidige Twentse en Achterhoekse Klootschietbonden en Federaties als een overkoepelend orgaan.

Kenmerkend voor een traditionele sport zoals klootschieten is dat zij sterk cultuurdragend is en regionaal van karakter. De spelregels en gebruiken, behoeften niet nauwkeurig te worden omschreven, zij werden van generatie op generatie doorgegeven. Het was niet wonderlijk dat bij wedstrijden buiten de regio grote meningsverschillen ontstonden. Het gevolg was de oprichting van een nationale organisatie in 1967, gebruik makend van uniforme spelregels.

Twee jaar na haar eigen oprichting kwamen van de N.K.B. de initiatieven tot het houden van Europese kampioenschappen klootschieten. Dat leidde tot de oprichting van de International Bowlplaying Association (I.B.A.) op 1 juni 1969. Hierbij traden twee Duitse en Ierse bonden toe. Tegenwoordig maakt ook de Italiaanse bond er onderdeel van uit.

In Noord-Duitsland (Sleeswijk-Holstein en Oost-Friesland) wordt het klootschieten (in bepaalde gebieden Bosseln genoemd) volop bedreven door een tweetal bonden met samen meer dan 45.000 leden. Ook in Ierland, in het zuiden bij Cork en in het noorden bij Belfast,

circa 5.000 klootschietsters) in Twente, Achterhoek, IJsselstreek en Drenthe in verenigingsverband competities binnen hun federaties of afdelingen, onder de vlag van de Nederlandse Klootschietbond. Deze is aangesloten bij NOC*NSF.

5. Waar bevinden zich de archieven en zijn ze geïnventariseerd?

De archieven bevinden zich op het bondsbureau in Tubbergen. Boeken en voornamelijk tijdschriften (zowel nationaal als internationaal) zijn daar geïnventariseerd.

6. Zijn er in het verleden of heden belangrijke Nederlandse klootschietsters geweest?

Vermaarde klootschietsters zijn de gebroeders Leussink (drie broers) die vele nationale en internationale titels in de wacht wisten te slepen. Daarnaast verdienen Mark Oude Luttikhuis en Robert Meyer een eervolle vermelding, daar de eerste regerend Europees kampioen op de straat en de tweede Europees kampioen op het veld is. □

De etymologie van klootschieten

Gerbrand Bakker

Katzwaaien, gansmeppen, konijndraaien, guinees biggetjewaterpen, klootschieten. Ik heb de neiging ze volkssporten te noemen, maar de definitie van volkssport luidt: 'in brede lagen van het volk beoefende sport (zoals vissen, voetballen)'. Die definitie lijkt me niet op te gaan voor klootschieten.

Bovendien is het flauw: er is een Nederlandse klootschietbond (de NKB) en onder auspiciën van de IBA, de International Bowling Association, worden Europese kampioenschappen gehouden.

Andere landen waar klootschieten wordt beoefend zijn Polen, Italië, Duitsland en Ierland. Die IBA moet trouwens niet verward worden met de sport bowls, hoewel die natuurlijk ook met kloten gespeeld wordt.

Voor 1500 was het klootschieten enorm populair, een echte volkssport dus, daarna ging het iets minder. Op de website van de NKB (Nederlandse Klootschietbond) staat een raadselachtige mededeling: "Bij het begin van de gouden eeuw (±1500) raakte het klootschieten echter volkomen in onbruik". Nu heb ik altijd geleerd dat de 17^e eeuw (of laten we zeggen: 1585 tot 1670) onze Gouden Eeuw was, maar iets verderop wordt over Calvijn gesproken, dus het jaartal 1500 klopt aardig, de aanduiding Gouden Eeuw niet.

Hoe dan ook: vanaf dat moment werden de beoefenaars van de sport klotjesvolk genoemd, met als gevolg dat de klot in de kast bleef. Want ja, iets zijn is één, maar iets genoemd worden? Nee, dank u.

Momenteel is de sport, vooral in Twente en de Achterhoek, en zoals we hierboven zagen ook internationaal, weer flink in opkomst.

Goed, de klot. Middel-Nederlands: *cloot*, 'klomp, kluit, bol, bal, kogel'. Cloot en kluit zijn hetzelfde woord. Aardkloot is een ouderwetse, poëtische aanduiding voor de planeet waarop wij wonen.

Pas later kreeg het woord een genitale lading. Testis (meervoud: testes)? Testikels? Wat een rare woorden, en teelballen, dat geeft associaties met stieren en beren (mannetjesvarkens).

In de balzak zitten gewoon twee ballen, en een ander woord voor bal was klot, dus in een balzak zitten kloten. Testis en testikel, trouwens, hebben te maken met het woord *testament*, op basis van het Latijnse *testis* 'getuige'.

Etymologisch zit dat nogal verwarrend in elkaar, één populaire verklaring (in de Angelsaksische etymologie) is dat mannen vroeger zwoeren op hun manzijn, met andere woorden: één hand in de lucht, de andere stevig om de balzak.

Bij schieten denken we aan geweren, revolvers en pistolen, maar het schieten in klootschieten heeft de betekenis 'snel (doen) bewegen', de oudste betekenis in de Van Dale (voor de mensen die dat nog niet wisten, en het handig vinden om wèl te weten: de betekenisomschrijvingen in de dikke Van Dale worden in chronologische volgorde weergegeven, de oudste betekenis onder nummer 1. enzovoort).

Tot slot nog een tweetal citaten uit de reglementen van de NKB, om even over na te denken en zo uw eigen gedachten bij te hebben:

2.10.2 Identificatie van de klot

De verantwoordelijkheid voor het spelen van de juiste klot berust bij de speler. Elke speler behoort zijn klot te kunnen identificeren. Een speler mag een klot waarvan hij denkt dat het zijn klot is, opnemen voor identificatie en deze schoonmaken voor zover als nodig is voor identificatie.

2.11.2 Het schot

[...] Indien een klot tijdens een schot uit elkaar springt, moet er worden overgeschoten. □

DISCI of SOLOS

Wetenswaardigheden over het eeuwen
oude Klootschieten
Halbo Bosker

Klootschieten is een, zoals we altijd aannamen, oude sport, maar hoe oud precies weernieand. Het blijkt echter dat Homerius, Vondel en een Groningse predikant meer van klootschieten wisten en erover schreven.

“Geheel ontkleet en gesalft speelden sy met de disken”, zoals de “digter” Homerus het beschreef in zijn, geheel in dichtvorm, geschreven boekwerk Ilias.

Onze Vondel buigt zich ook over de Discos en Solos werpers als volgt;

“Dees twee gaan moedig heen,

aan d'eene zyde op 't veld sig moedernaakt ontkleen,

en elk hun lichaam met olijsap glad bestryken,

om sig te sterken, en in 't worpen niet te wijken”

Het is de Groningse Predikant Theodorus Antonidus uit Westerwytwerd en Menkeweer (in de buurt van Godlinze, N.O. van de stad Groningen) die in zijn in circa 1730 geschreven boekwerk, ons een blik gunt in verre oudheid en ons meeneemt naar de Olympische spelen van weleer. Die begonnen ”ongeveer 776 jaaren voor 's Heilands geboorte” zo schrijft hij.

Hij weet daarin te vermelden dat “de discus is een zwaare steen, welke de spel-oeffenaars werpen, want ysere (bol) noemenze Solos”. Ook zegt hij: “Disci zijn ronde steenen, welke oeffenaars met de hand grijpende verre henen wierpen; maar als deselve uit yser is, wordse Solos genaamt”.

Vermeldt wordt ook dat “de discus is of uyt yser, en in de Ilias Solos genaamd, is uyt hout, misschien ook van koper en somtyds

van steen”.

Hij gaat ook verder met; “Sulken beschryvinge van de Discus en syn suster Solos. Dat Diskos en Solos verschillen want de Diskos is een doorboorde steen. Maar de Solos is een koperen ding geheel geklop”.

“De Diskos is breed en holagtig, dog de Solos ronder en klootagtig”

Dat ons klootschieten van een zeer zeer oude herkomst was, dat wisten we. Maar zo oud!

Sedert 1896 worden, de wat wij nu noemen ‘de moderne Olympische spelen’ gehouden en vinden ze plaats over de hele wereld. Sedertdien kennen we ook het begrip ‘sport’. Sporten zijn van de ‘lijst’ verdwenen, zoals de traditioenele sport touwtrekken, vele anderen weer toegevoegd.

Men ontkomt niet aan het gebruik van steeds weer nieuwe sportmaterialen. We zien dat vanzelfsprekend ook terug in ‘onze’ sport. Kunststof kloten met lood bij straatwedstrijden, en misschien gaat straks ook nog het lood eruit. Gelukkig blijven we de traditionele houten kloot gebruiken op de veldbanen, totdat er iets anders op wordt gevonden. De tijd zal het leren.

Onze prachtige en oeroude sport van snelle vuisten en vaste treden, het Klootschieten, heeft zich door alle eeuwen heen weten te handhaven, en zal dat ook blijven doen. □

De vroege geschiedenis van vrouwensportkleding (2)

J. Steendijk-Kuypers

Kwalitatief hoogwaardige sportkledij is voor de topsporter van essentieel belang. Ook de recreatieve sportliefhebber meet zich tegenwoordig de duurste outfit aan, waardoor de sportkledingbranche in korte tijd is uitgegroeid tot een economisch interessante bedrijfstak, waar vaak hoogwaardig wetenschappelijk onderzoek aan ten grondslag ligt.

Maar, er waren andere tijden, dit keer deel 2. Met dank aan KVLO, voor het mogen overnemen van dit artikel.

Specifieke sportkleding

Bij het ontwikkelen van specifieke sportkleding waren een tweetal aspecten van betekenis: in de eerste plaats de kennis van weefselstructuren met hun fysische eigenschappen, en in de tweede plaats de invloed van de mode op de vormgeving van het kledingstuk. Aan het eind van de 18e eeuw stimuleerde kennis van de organische chemie het fysiologisch onderzoek van ademhalings- en stofwisselingsprocessen; ook bestudeerde men de fysiologie van de huidstofwisseling, en daarmee werd onze tweede huid - de kleding - interessant. Wetenschappers als Pettenkofer en Rubner onderzochten weefsels op hun fysisch-chemische kwaliteiten en microscopische structuren.

Vochtopname en warmtegeleiding waren bepalend voor de functie van het kledingstuk. Deze gegevens deden een concurrentiestrijd ontstaan tussen fabrikanten van (sport)kleding. Zo moest men ondergoed dragen dat ventileerde, vocht opnam en de huid niet irriteerde. De diverse stromingen in de kledinghygiëne ontstonden vooral in Duitsland. Gustav Jaeger had zelfs in Engeland een eigen vestiging voor zijn wollen produkten en met voorspraak van J.B. Shaw was hij verzekerd van aanhangers. In Nederland had Jaeger zijn hoofdkantoor in Amsterdam. Ook bekend was het losgeweven katoen van Heinrich Lahmann dat door de reformbeweging als basis voor ondergoed werd aanbevolen. In Nederland hadden de Lahmann-propagandisten met hun Geldersche Jungborn Vereniging in Eefde een eigen magazijn. De standaardregel voor gezonde

(sport)kleding was ventilatie. Het voorheen gebruikelijke stijfselen van de hemdblouses en hesjes waarin damesgymnasten optraden, was uit den boze. Op de fiets, bij tennis en hockey werd een flanellen blouse aanbevolen. Bijzonder geschikt waren de met een open structuur geweven wollen of katoenen tricot-producten; luchthoudend, ventilerend en elastisch.

Al in 1881 schreef de turn- en schermmeester H. Reys in *De Turnvriend* een artikel over linnen onderkleding bij kinderen op de armen-scholen. Linnen nam geen vocht op waardoor zij na de gymnastiekles - als deze er al werd gegeven - grote kans liepen kou te vatten. Bij de openbare turndemonstraties die verenigingen in de zomer hielden, kon het er ook ongezond aan toe gaan. Tijdens het gymnastiekfeest in Utrecht op 31 augustus 1886, prinsesjesdag, bezweken toeschouwers bij 37 graden Celsius bijna van de hitte; toen de 120 turners na de show in rangorde stonden, was het 'alsof de natte wasch was opgehangen, zoo steeg de damp naar boven'. Bij damesoptreden was het nog erger omdat zij veelal donkere kleding droegen met lange mouwen, de kraag gesloten *op het kuiltje*; soms droegen ze ook nog een zwarte kniebroek onder de rok, en zwarte kousen. De dames van Hygiëa en Sparta die op een warme zomerdag een uitvoering gaven, werd aangeraden een handdoekje bij zich te hebben. Een nieuw product was het Ramie-ondergoed, gemaakt van de vezel van Indisch gras. Toen er in 1897 een ware fiets-rage aan de gang was, maakte de ANWB haar leden attent op het bijzondere fabrikaat onderkleding dat zeer geschikt zou zijn bij lange tochten. Op een warme zomerdag werd door een aantal fietsers een proeftocht van 80 kilometer gereden om het door de Duitse firma Schiesser beschikbaar gestelde Ramie-ondergoed te testen. Met deze vezel kon men een gladde en sterke stof weven met een opnamecapaciteit voor vocht van wel 15%.

Materiaalkunde en kennis van de weefselstructuur richtte zich in de negentiende eeuw vooral op het gezondheidsaspect: (sport)kleding moest ademen. In de twintigste eeuw werd deze materiaalkunde van belang bij het verhogen van recordprestaties, waarbij vooral op veiligheid en op lucht- of waterweerstand werd gelet.

Het corsettendebat

In de laatste drie decennia van de negentiende eeuw werd door medici sterk geageerd tegen het dragen van het strak ingesnoerde corset. In medische tijdschriften werd ertegen gewaarschuwd, en ook in het officiële orgaan van de gymnasten, *De Turnvriend*, schreef men over de verwoestende invloed op spieren, wervelkolom en inwendige organen. Het corset moest verdwijnen, maar buik- en rugspieren waren daar niet op berekend; gymnastische oefeningen en regelmatig trainen was voor vrouwen nodig om een anatomisch spiercorset te ontwikkelen. Daarvoor werd door gezaghebbende artsen als J.J. Aghina en G.A.N. Allebé een actievere levensstijl aanbevolen. Bij gymnastiek mocht men nog wel de bandeau aanhouden, een steunende band om het torso gewikkeld. Bekende vrouwenartsen mengden zich in de discussie. Hector Treub gaf in duidelijke taal zijn mening over de corsettenkwestie: medische quasi-kennis bloeit volop bij anti-corsettencomité's. Het corset uitbannen? Prima! zo stelde hij; maar dan moet dit niet door de hedendaagse vrouwenbeweging onder de vlag van de medische wetenschap worden uitgedragen. Een goed corset met een juiste ondersteuning was volgens hem wel degelijk aan te bevelen. Dit was ook de visie die de vrouwenarts J.B. Kouwer in 1899 uitdroeg op een vergadering van gymnastiekonderwijzers. Naast medische stonden er ook economische belangen op het spel. De corsettenindustrie was een belangrijke economische bedrijfstak; uit vrees voor omzetsdaling had zij haar klassieke producten aangevuld met gezondheids- en sportcorsetten, zoals het Wilhelmina-corset, Khiva-corselet, en Lady Cyclist's corset.

Ook de bovenkleding moest een functionele metamorfose ondergaan. Zowel in Duitsland als in Engeland ontstonden centra voor reformkleding. In 1881 werd in Engeland de Rational Dress Society (RDS) opgericht. De ideale kleding van de vrouw moest functioneel, comfortabel, smaakvol en vrouwelijk zijn. Voor sportieve bewegingsvrijheid was een ruime mouwinzet, een losse taille en een luchtige tricotgeveven stof van belang. Men oogstte met name bij de recreatieve kleding succes, en via de diverse takken van sport bereikten deze Engelse

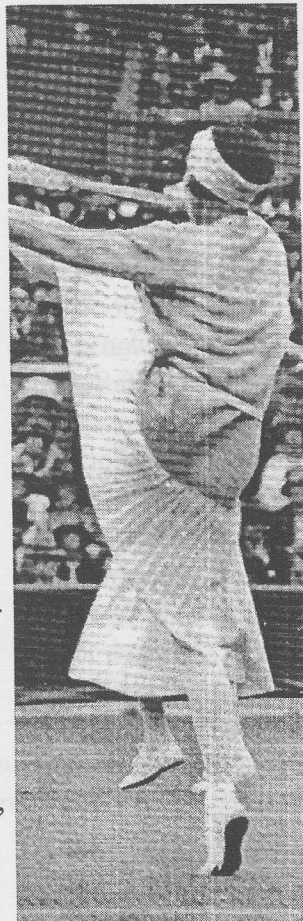
ontwerpen het continent. Het blijft opmerkelijk dat kledinghervormers en voorstandsters van de vrouwenbeweging met hun idealen het sporten zo weinig propageerden. Wel hielden de emancipatiebeweging, de hygiënisten onder de (vrouwelijke) artsen, en de vrouwelijke sporters dezelfde richting aan, en was een ieder gebaat bij de nieuwe (sport)moderichting.

De RDS en de Duitse reformbeweging presenteerden zich op medisch-hygiënische tentoonstellingen. Tijdens de hygiënische tentoonstelling van 1882 in Londen, schreef de RDS een prijsvraag uit voor het ontwerp van sportieve comfortabele dameskleding, met als vereisten bewegingsvrijheid, afwezigheid van knellende drukplaatsen, en lichtgewicht materiaal; daarbij mocht het de schoonheid en gratie van de vrouw niet aantasten en zich nauwelijks van de normale kleding onderscheiden. Er werden extra prijzen uitgelooft voor doelmatige kleding bij wielrijden, tennis, cricket, roeien en schaatsen. Het werd voor de vrouwensport een fiasco; het winnende ontwerp voor de functionele tennisoutfit was slechts een variatie op de broekrok, die men maar sporadisch zag; met de bekroonde tennispantalon waagde niemand zich op het tenniscourt zolang Wimbledon deze niet fiatteerde.

In Nederland werd naar aanleiding van de *Nationale Tentoonstelling Vrouwenarbeid* in 1899 een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een praktische, gezonde en fraaie vrouwendracht, waarbij bewegingsvrijheid voorop stond; de reactie was minimaal. Toch leidde dit initiatief tot de oprichting van de *Vereeniging voor Verbetering van Vrouwenkleding*. Binnen de reformbeweging tekenden zich spoedig twee stromingen af, waarbij de Amsterdamse een radicale hervorming met afschaffing van het corset, de hoge hak en hooggesloten kraag voorstond, terwijl men in Den Haag meer zag in een geleidelijke aanpassing met een verbetering van het corset. De Haagse beweging had de hoogleraren Kouwer en Treub aan haar kant. Overigens bleef men in Nederland de Franse mode volgen, die evenwel met couturiers als Paul Poiret toch een bewegingsaspect meekreeg door dunne en soepele stoffen te gebruiken, met de schouders als steunpunten. Het was de befaamde tennisster Suzanne Lenglen

die in deze creaties rond de jaren twintig haar successen boekte.

Foto's: Links de foto van Suzanne Lenglen's atletische actie zoals die werkelijk was in een dames dubbel-finale van Wimbledon in 1924. Rechts dezelfde foto, zoals die (met bijgetekend hoedje want zonder was niet netjes) werd afgedrukt in een Londonse krant.

De banden tussen de reformbeweging en de sport waren niet hecht, maar toch duidelijk aanwezig waar het ging om doeltreffende kleding die de *Vereeniging voor verbetering van Vrouwenkleding* ook op het gebied van gymnastiekpakjes bood. In haar *Maandblad* kwam de ruime matrozenjurk, het matrozenpakje, de kiel met een rokje over de pofbroek, de tricot trui en ook het elegante maar gewaagde damesgymnastiekkostuum met de blouse op een wijde pofbroek aan de orde. Laatstgenoemd model diende speciaal voor de Zweedse gymnastiek en werd gepropageerd door N. (Basedow)-Goemans die haar opleiding omstreeks 1900 in Stockholm had gehad. Ook in het modeblad *De Gracieuze* vinden we sporadisch gymnastiek- en tenniskleding. In *De Vrouw en haar Huis* bood een coupeuze zich aan als de enige die het Zweedse gymnastiekmodel perfect kon maken.

De gymnastiekkleding van het jonge schoolkind kreeg speciale aandacht van de kinderarts Cornelia de Lange (1851-1950). Ze ontwierp volgens het reformidee een hygiënisch gympakje dat naar keuze bestond uit een ruimzittend lijfje met pofbroek of een wijde kiel over een plooirokje. Het rokje kon over de pofbroek worden geknoopt, waardoor het meisje ermee over straat kon. De Lange verwachtte dat men met dit gymnastiekpakje bij het onderwijs beter zicht had op de juiste houding van de leerling en op de uitvoering van de oefening.

Belangrijke verbeteringen van vrouwensportkleding kwamen geleidelijk tot stand, en wel

specifiek in de praktijksituatie die zich bij de betreffende sporten aandienende. □

Wordt vervolgd.

Terug naar school!

Nico van Horn

Niet in de laatste plaats door Pim Mulier zelf en door zijn bewonderaars is de indruk ontstaan als zou er vóór hem weinig aan sport in Nederland zijn gedaan. Hij wordt de vader van het voetbal, hockey en andere sporten genoemd. In dit artikel een kleine opsomming van enkele schoolse sportieve activiteiten in Nederland vóór Pim Mulier.

Noorthey

In zijn boek *Cricket* van 1897 schrijft Mulier over het ontstaan van het cricketspel in Nederland. Hij situeert dat rond 1845 op de kostschool Noorthey, Voorschoten. Klopt die bewering, die door talloze schrijvers na hem klakkeloos is overgenomen? Gelukkig is het archief van Noorthey bewaard gebleven. Het ligt ter raadpleging op het Nationaal Archief in Den Haag. In dit archief zijn enkele verrassende vondsten gedaan.

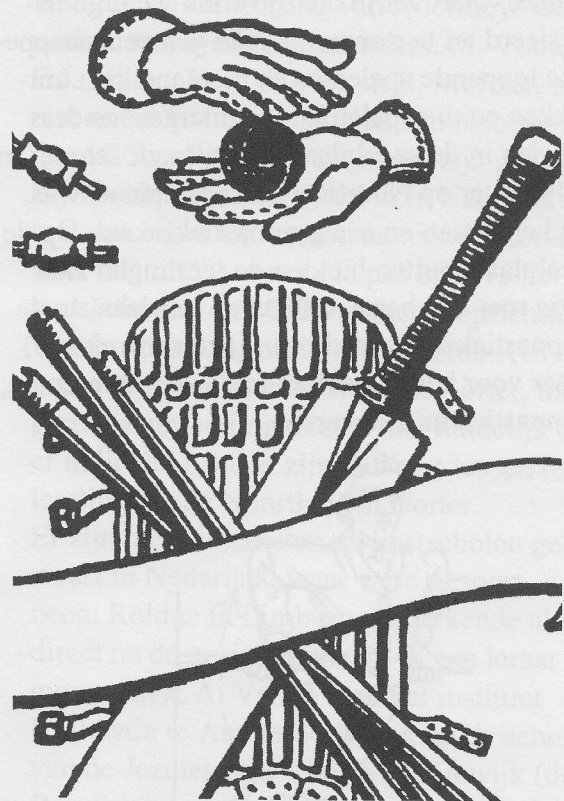
Noorthey werd als internaat in Voorschoten opgericht in 1820 door P. de Raadt en heeft het gered tot 1907, met een korte onderbreking in de jaren tachtig. Het was een school voor de zeer gegoeden, uit protestants-christelijke sfeer. Ook de Prins van Oranje (de later niet als koning Willem IV opgetreden Oranjetelg) verbleef vanaf 1851 enige wat ongelukkige jaren op die school. Directeur de Raadt was naast het reguliere onderwijs geïnteresseerd in lichamelijke bezigheden voor zijn leerlingen. Al in 1817 ontmoette hij tijdens een reis Vater Jahn, de peetvader van het turnen.

Sportief: een opsomming

Bij dit alles moeten we wel bedenken dat de grens tussen sport en spel moeilijk is te trekken. Wanneer wordt een spel een sport? Hieronder volgen vrij droog een aantal vormen van spel of/en sport, zoals ze voorkomen in documenten uit het Noorthey-archief, zoals boekjes, pamfletten en brochures.

In 1825 was er reeds een schermleeraar, zeven jaar later wordt melding gemaakt van lichamelijke activiteiten als lopen, springen, de cocagnemast (paalklimmen), gymnastische

oefeningen, kegelen en het steltlopen compleet met de fameuze gevechten op stelten. In 1845: steltenlopen (dit schijnt een typische Noorthey activiteit te zijn geweest), spelen met slag-houten, 'à la barre' (rekstok?), kegelen, ballen en het spel met pas de géant (een soort zweefmolen), allemaal ook te zien op een prent uit die tijd. Cricket wordt uitdrukkelijk nog niet genoemd. In 1845 verscheen tevens een boek *Jongens! Wat zal er gespeeld worden: handboekje voor knapen*. Hierin worden verschillende spelen en sporten beschreven, en volgens de inleiding is het boek mede gebaseerd op een eerdere Engelstalige uitgave. Steltlopen, kaatsen, schaatsenrijden, baden en zwemmen en een zeer primitieve vorm van voetbal passeren de revue. Dit boek is aanwezig in het Noorthey-archief.

G.W. Atkinson

Een oud-leerling die vanaf 1842 op Noorthey als leerling zat, wist zich in de jaren tachtig te herinneren, dat er in 1842 nog niet werd gecricket, en in 1849 wel. Dit gegeven bracht Pim Mulier ertoe te schrijven dat cricket in 1845 was begonnen en alle schrijvers na hem hebben dat overgenomen. Echter, in november 1848 schreef het blad *The Educational Times* in een beschrijving van Noorthey "...the English master lately introduced cricket.."

Leraar Engels in die jaren was G.W. Atkinson uit Barnsley die vanaf 1847 tot 1851 Engelse les gaf. Hij moet dus degene zijn geweest die de sport op de school heeft binnengebracht. We kunnen nu vaststellen dat in het schooljaar 1847-1848 cricket in Nederland is begonnen op de kostschool Noorthey en we weten nu ook de naam van de man die de sport naar Nederland bracht, G.W. Atkinson. Afgaande op berichten uit 1850 zou hij dit mede hebben gedaan op aandrang van enkele Engelse leerlingen.

Directeur De Raadt liet blijken dat hij het belangrijk vond dat de knapen zich met sportieve activiteiten bezighielden, dat bevorderde de gemeenschapszin. Hij dwong de jongens min of meer samen te sporten. Misschien was dit ook bedoeld als een maatregel om de lust tot onanie, waarover in die tijd flink werd gediscussieerd, af te remmen. "Aan gemeenschappelijke loopende spelen moet niemand zich onttrekken en die spelen kunnen nergens anders zijn dan in de speelplaats." De Raadt schreef in 1849 dat er op Noorthey een speelplaats was, een kegelbaan en een gymnastieklokaal. Op de speelplaats buiten hielden de leerlingen zich bezig met à la barre, cricket en balslaan. In de gymnastiekzaal zorgde een (extern wonende) leraar voor het onderricht in dansen, schermen, gymnastiek en exerceren.

De Raadt verzucht nog dat cricket in zeer korte tijd het oude 'duitschspel' zou hebben verdronken. Ik heb trouwens geen idee wat met 'duitschspel' is bedoeld.

Hockey?

De leerlingen van Noorthey zouden bij de eerdergenoemde Atkinson ook op de beoefe-

ning van hockey en 'football' hebben aangedrongen. Helaas heb ik hier geen sterke bewijzen voor gevonden. Een andere leraar Engels, Henry Attwell, geboren in 1834 en van 1854 tot 1858 werkzaam op Noorthey, lijkt eerder degene te zijn geweest die hockey heeft geïntroduceerd op de school. Attwell was tevens huisleraar van de Prins van Oranje en werd na 1858 lector aan de Universiteit Leiden. Diverse wat vage berichten vermelden dat hockey in die jaren op Noorthey werd gespeeld.

In 1863 verscheen het boek *Luke Ashleigh, a School Life in Holland* van A. Elwes. Hiervan verscheen in 1870 een Nederlandse vertaling van P.J. Andriessen onder de titel *Een Engelsche jongen op een Hollandsche school*. In *Luke Ashleigh* worden -zoals de Nederlandse titel duidelijk aangeeft- de lotgevallen van een Engelse jongen op een Nederlandse school weergegeven. Noorthey is als voorbeeld genomen. Elwes beschrijft verschillende spelen en sporten: rackets (een soort kaatsen), battledore and shuttlecock (badminton), skipping (hoogspringen), steltlopen, gymnastiek, kegelen, polsstokspringen, schaatsen en Engelse balspelen. Omdat de schrijver veronderstelde dat zijn Engelse publiek wel wist wat er met die Engelse balspelen werd bedoeld, liet hij -helaas- een beschrijving daarvan achterwege.

Rond 1870 wordt melding gemaakt van een hele rits gymnastiektoestellen, alsmede van een echt biljart. Voor deze sportieve bezigheden (en dansen en exerceren) was voor de

laagste klassen acht uur in de week, en in de hoogste klas vier uur in de week uitgetrokken.

Gandi

J.H. Kramers beschreef in 1878 Noorthey. In het najaar deden de jongens aan steltenlopen en steltgevechten. 's Winters, als er tenminste geen ijs lag, want dan werd er driftig geschaatst, speelden de jongelui gandi, een oude term voor hockey! In de zomer werd volop gecricket. Noorthey beschikte toen over een Nederlandstalige instructie voor cricket: een boekje uit 1875 *Handleiding van het kricketspel*, volgens de inleiding vertaald uit het Engels. De lijst met cricketboeken in de Koninklijke Bibliotheek noemt de *Handleiding van het cricketspel* (met dezelfde tekst) als te zijn verschenen in 1881, zes jaar later dus.

Van tennis wordt voor het eerst in 1882 melding gemaakt. Hoewel er al een soort sportclub bestond, ontstond formeel per 1 oktober 1894 de Voorschotensche Sportclub Noorthey. Onder leiding van directeur Lely deden de leerlingen aan voetbal, wielrijden, tennissen, zwemmen en schaatsen.

Schreuders

Ook op andere internaten was in de negentiende eeuw aandacht voor gymnastiek en sport. Neem eens het Instituut Schreuders, gesticht door een van Noorthey afkomstige leraar. Schreuders startte in 1861 in Noordwijk zijn internaat. Dat instituut leidde dertig jaar lang met wisselend succes jongheren op voor verdere studie. Leden van de familie Van Tuyl van Serooskerken zaten bij hem op school. Cricket stond op het programma, naast wandelen, balspelen, gymnastiek, exercitie en schermen. Schreuders had cricket meegevoerd uit Voorschoten. De leraren sportten, net als op Noorthey, met de leerlingen mee. De grote broer van Pim Mulier, Pieter, zat van 1870 tot 1873 op deze school. Pim heeft zelf beschreven hoe hij in 1870 tijdelijk was ondergebracht op de kostschool van Schreuders in Noordwijk. Hij zou daar ook voetbal hebben gezien en noemt de namen van de verantwoordelijke leerling 'Rennertson' (in werkelijkheid: A. Birch Reynardson) en leraar Engels James. In de literatuur over Schreuders echter wordt G. James pas vermeld vanaf 1872 als leraar Engels. Wat is waarheid? Zeker is wel dat er op Schreuders een spel werd gespeeld,

dat voetbal heette. De Noordwijksche Cricket Club, verbonden aan de school, werd pas in 1882 officieel opgericht.

Overal in den lande

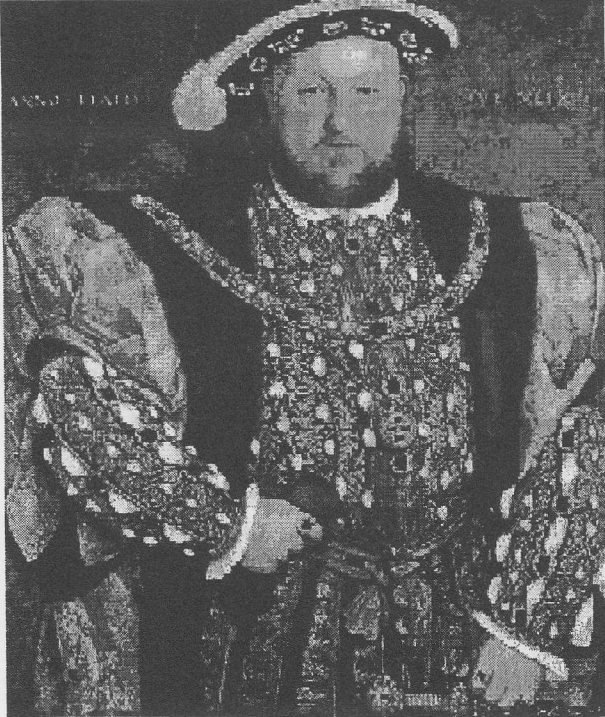
De leerlingen van Noorthey en van Schreuders zwermden uit over het land. Ze kwamen ook in Amsterdam terecht. De Amsterdamsche Cricketclub van 26 mei 1871 volgde, blijkens de statuten, de spelregels voor cricket zoals Edmund Routledge die had vastgelegd in zijn *Handbook of Cricket* uit 1866. Ook werd verwezen naar het boek van James Pygroft *The cricket-field* waarvan de eerste druk in 1851 was verschenen. Bij de namen van de oprichters van de (eerste) Amsterdamsche Cricketclub (ACC) valt bijvoorbeeld de naam van D. van Bosse op als voorzitter: oud-leerling van Noorthey! Ook namen van overige bestuurders: M. Voute, E.J. Sillem, W. v.d. Vies en B. Moltzer, zijn niet onbekend in de annalen van Noorthey. De ACC zou in 1875 ten onder zijn gegaan. Zij was de eerste cricketclub in Nederland met een eigen reglement, en niet de Koninklijke UD uit Deventer die pas in 1875 het levenslicht zag. In 1882 volgde de oprichting van de Amsterdamsche Cricketclub RUN, onder de latere dichter Herman Gorter, toen gymnasiumleerling. Het is niet duidelijk of er indirecte banden zijn geweest tussen (ex-) leerlingen van Noorthey en Gorter.

Er zijn meer internaten en kostscholen geweest in Nederland waar werd gesport. neem Rolduc in Limburg. Deze kende al direct na de oprichting in 1843 een leraar gymnastiek, A. Venth. Dan het instituut Kolléwijn te Amersfoort. Ook op de scholen van de Jezuïeten in Vianen en Katwijk (de Breul) is aan sport gedaan en nader onderzoek kan uitwijzen of daar inderdaad al rond 1865 is gevoetbald. Dat geldt ook voor de regio Twente waar het spel in diezelfde jaren is gesignaleerd. En uiteraard Deventer. Misschien daarover een volgende keer. □

Bronnen: Nationaal Archief, archief Genootschap Noorthey; G.J. Dozij, *De Latijnsche school te Noordwijk en het Instituut Schreuders*; Gemeentearchief Noordwijk, 2500, Verslagen Instituut Schreuders; Gemeentearchief Leiden, 83, Familiearchief Dozy

Britse koning Hendrik VIII voetbalde Michiel Rehwinkel

De Britse koning Hendrik VIII (1491-1547) stond bekend om zijn voorliefde voor vrouwen -hij trouwde zesmaal- en wijn.

Hij was goed in tennis, paardrijden en het steekspel. Uit onderzoek is nu gebleken dat hij ook voetbalde, een spel dat in zijn tijd nauwelijks regels kende en waarin geweld de boven-
toon voerde.

De ontdekking is gedaan door dr. Maria Hayward, hoofd van de afdeling textiel van de universiteit van Southampton. Zij vond een uit 1525 daterende bestelling voor een half jaar van de vorst bij zijn schoenlapper, waaruit bleek dat Hendrik VIII Imelda Marcos-achtige neigingen had.

Hij bestelde in een keer tien paar Engelse laarzen, tien paar Spaanse halfhoge laarzen, een paar fluwelen laarzen, 38 paar fluwelen schoenen in de kleuren paars, zwart en donkerrood, drie paar zwartfluwelen sloffen, vijftien paar schoenen en een paar voetbalschoenen.

De voetbalschoenen kostten de koning inder-
tijd vier shilling, in het geld van nu bijna 145 euro. Hij bestelde het sportieve schoeisel voor een wedstrijd op Vastenavond.

De liefde van de koning voor de voetbalsport verdween overigens toen hij ouder werd. In 1548 verbood hij het spel, omdat de wedstrijden vaak uitliepen op rellen. Dat iemand van koninklijken bloede eraan zou deelnemen, leek ondenkbaar. De schrijver Sir Thomas Elyot, een tijdgenoot van Hendrik, omschreef het spel als "...van beestachtige furie en extreem geweld, dus geen spel voor heren." □

Voetbalschoenen uit het jaar 1900 van het merk Cup-Tie.

GOUD TE KOOP

Uit de nieuwsbrief van Jurryt van de Vooren (Uit t Veld)

Een land dat topsporters wil kopen om interessant te doen op een toernooi als de Olympische Spelen moet boodschappen doen in Bulgarije. Dat snapt in ieder geval een land als Qatar, dat deze maand zeven Bulgaarse gewichtheffers heeft gekocht.

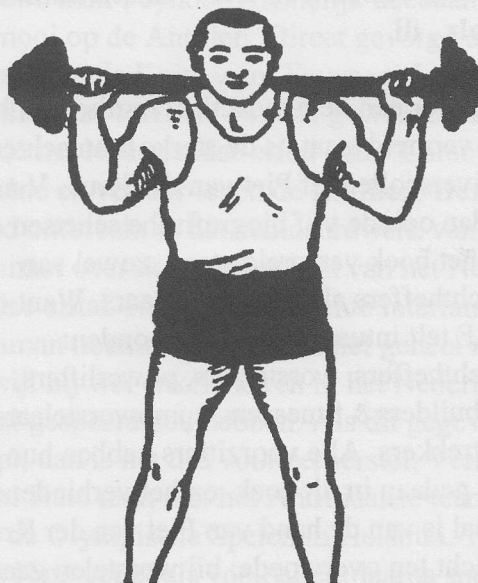
Ze kostten maar een miljoen dollar en het enige wat de Bulgaren hoefden te doen was hun naam veranderen in iets wat ze kunnen uitspreken in Qatar. Als Valentin Sarov bij zijn ouders op bezoek is, zal hij vast nog zo heten, maar tijdens het werk is het Nasser Saroef Fadel. "Goedemorgen, Nasser. Zie je die kilos daar liggen? Die ga jij vandaag eens fijn voor ons optillen."

Eerder had het Arabische land zijn oog laten vallen op voetballers uit verre landen om op te nemen in de nationale elf, maar wereldvoetbalbond FIFA is ernstig van plan hiertegen regels op te stellen. Het zijn trouwens geen Bulgaren dit keer, maar Brazilianen. In eigen land komen ze toch niet aan de bak en na het voorbeeld van *schaatsbelg* Bart Veldkamp willen ze nu *voetbalarabieren* worden.

Qatar is echter niet het eerste land dat op deze manier aan medailles wil komen, want Turkije deed het al in de jaren tachtig. De Bulgaarse gewichtheffer Naim Süleymanoglu kwam toen in een winkelwagentje terecht en bleek een goede aankoop.

Op 23 januari 1967 werd hij in het Bulgaarse Ptichar geboren, maar wel met Turks bloed. Het kostte Turkije ruim een miljoen dollar om Süleymanoglu van nationaliteit te doen veranderen. Volgens de regels moest hij na het verkrijgen van een nieuwe nationaliteit drie jaar wachten voordat hij in actie mocht komen, behalve als het land in kwestie een schriftelijke verklaring afgaf dat het wel goed was zo. De Turkse overheid wilde dat papiertje heel graag geven. En terecht: Süleymanoglu won als *gewichthefturk* Olympisch goud in 1988, 1992 en 1996, waarmee hij de beste Olymp-

ische gewichtheffer werd in de vederklasse. Zo gaat dat nu eenmaal in deze wereld: iemand die bovengemiddeld veel kilos kan behappen of toevallig een kroonprins aan de haak slaat, heeft in een knipoog een nieuwe nationaliteit te pakken. En mag waarschijnlijk zelfs nog stemmen ook.

Het werd Süleymanoglu wat makkelijker gemaakt, omdat er Turks bloed in hem vloeyde.

Die manier is populair: een wat ruimere interpretatie van wanneer iemand ingelijfd mag worden als ingezetene.

De Nederlandse hockeyer Jan-Willem Neuberg van HGC is een ander voorbeeld. Als Grieks adoptiekind kwam hij in 1968 in Nederland, en speelt nu mee in het Grieks team. Dat hoopt hierdoor beter te worden, maar tevergeefs. Een beslissend duel tegen Canada ging verloren en nu hopen de Grieken via een rechtszaak alsnog kwalificatie te realiseren. Die tijd kan Neuberg gebruiken om Grieks te leren, want dat is aanzienlijk slechter dan zijn hockey. □

Boeksignalement

Nico van Horn

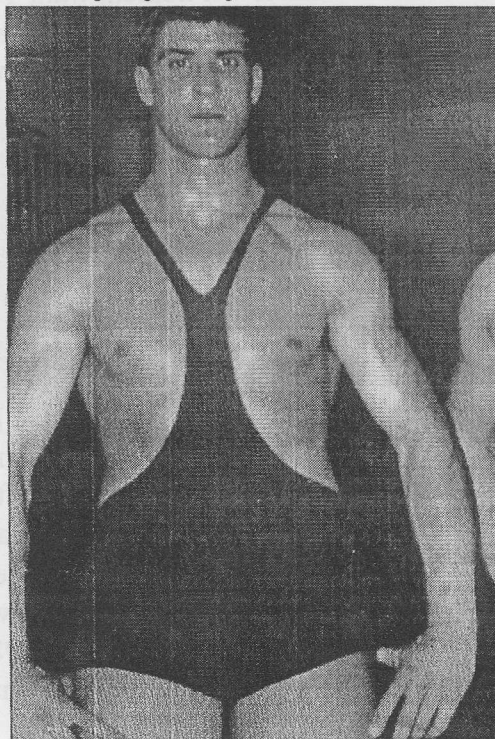
E. Holtman (eindred.), e.a., 100 Jaar Krachtsport in 17 sterke verhalen, Jubileumuitgave van de Koninklijke Nederlandse Krachtsport- en Fitnessfederatie ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan, KNKF, Amsterdam, 2003, 128 blz., ill.

Hoewel er een hele redactiecommissie in het boek vermeld staat, is de sterke man achter het schrijverscollectief Piet van der Kruk. Van hem zijn dan ook de vijf biografische schetsen die door het boek verspreid staan, zowel van gewichtheffers als van worstelaars. Want de KNKF telt intussen zes onderbonden: gewichtheffers, worstelaars, powerlifters, bodybuilders & fitnessers, sumoworstelaars en touwtrekkers. Alle voorzitters hebben hun zegje gedaan in dit boek, en het verbindende verhaal is van de hand van Piet van der Kruk. Wellicht ten overvloede: bij worstelen gaat het om het Grieks-Romeins en vrij worstelen. Wat al eens eerder bleek, klopt wel: de krachtsporters mogen dan wel helden zijn, maar met archieven zijn ze dat niet geweest. Gelukkig heeft Van der Kruk na jarenlange noeste arbeid heel veel bijzondere en ook gewone gegevens over de ontwikkeling van al de beschreven sporten gevonden en ze nu voor de eerste keer gepresenteerd. Het sterkste vind ik zijn biografische schetsen. Wellicht omdat Piet zelf succesvol gewichthefter is geweest, kent hij de drijfveren van zijn illustere voorgangers.

De grote instigator van de krachtsporten in Nederland was Eugen Sandow, (1867-1925). Duitser van origine streek hij in 1887 in Amsterdam neer waar hij twee jaar zou blijven. Zijn fysieke verschijning werkte magnetiserend op vele jonge sporters die allemaal op Sandow wilden gaan lijken. Een aardig detail: Sandow brak voor een beroeps carrière in de krachtsport zijn medicijnenstudie af. Het verhaaltje dat krachtsporters uitsluitend uit de lagere milieus werden gerecruteerd kan hiermee gedeeltelijk naar de vuilnishoop. Een aanzienlijk iemand als C. Dudok de Wit, 'De Minister van Sport' zoals hij doorgaans werd genoemd, was medeorganisator en jurylid van de worstelwedstrijd-

en in 1893, in Amsterdam, de eerste in Nederland. Nederland liep voorop bij met name het gewichtheffen. Rotterdam organiseerde de eerste Europese kampioenschappen gewichtheffen in 1896, en in datzelfde jaar waren er ook de eerste (zij het officieuze) Europese kampioenschappen worstelen in Rotterdam. Worstelaar Jacob van Moppes nam deel aan de Olympische spelen in Londen in 1908, maar stuitte daar op afwijkende spelregels. Daarna haastte de Krachtsportbond zich om de spelregels te harmoniseren. De touwtrekkers haalden in Antwerpen in 1920 een zilveren medaille op de Olympische Spelen. In het boek vinden we ook het verhaal over wedstrijden in gewichtheffen in het Concertgebouw in Amsterdam

In de Tweede Wereldoorlog verloor de krachtsport een fiks deel van zijn (joodse) leden en net als bij andere sporten waren er helaas ook mensen die de Duitse kant kozen. In het boek ruim aandacht voor het powerliften, de competities voor de sterkste man, en de actieve deelname van vrouwen aan alle vormen van krachtsport. Het boek bestrijkt derhalve een zeer uitgebreid terrein, waarover nog niet zo veel was verschenen. Van der Kruk is (nog) geen geoefend schrijver en veel zinnen staan in de passieve vorm. Maar oefening baart kunst en over een paar jaar zal Van der Kruk met het definitieve werk over krachtsport in Nederland uitkomen. Tijd genoeg om kritisch naar de schrijfstijl te kijken.

Mooi fotomateriaal, bijvoorbeeld van een jonge Anton Geesink in worstelstenuue, de eerste worstelwedstrijd in Nederland in 1893, de winnaar van brons in Londen in 1948 Bram Charité, de mysterieus verdwenen Marinus Ringelberg die in 1920 in Antwerpen de vierde plaats haalde bij het gewichtheffen. Tip: het Paastoernooi van de Utrechtse krachtsportvereniging De Halter. Daar vindt u de meeste beschreven sporten live uitgevoerd in een sterk internationaal bezet toernooi. □

V.F. Marcha en N.S. van der Wal, *Ergilio Hato: simpel, sierlijk, sensationeel. De hoge vlucht van een voetballegende, uitgeverij SWP, Amsterdam, 2003, ISBN 90 6665 546 1, 222 blz., ill., 29,50 euro.*

Dit boek doet je denken aan bodyscans, bagagecontrole en risicovluchten. Het internationale vliegveld van Curaçao is vernoemd naar de voetballer Ergilio Hato. (Is dit trouwens het enige vliegveld ter wereld vernoemd naar een voetballer? Het zou een unicum zijn!) Hoewel de laatste jaren veel aandacht is geweest voor de voetballers uit Suriname, compleet met kabel, en er ook een dertigtal jaar geleden een Surinaamse sportencyclopedie het licht zag, is voor sport op de Antillen niet zo'n belangstelling getoond. Ach, wat weten wij van sport op de Antillen? Baseballen, ja, en dan hebben we het gehad. Maar Hato, geboren in 1926, en gelukkig nog steeds in leven, had als de 'pantera negra', de 'vliegende vogel' of 'elastic man' de hele Antilliaanse maatschappij in zijn ban. En ook in Nederland kende hij talloze bewonderaars, vooral in Rotterdam. Stukken van de Gouverneur van de Antillen, niet plichtmatig geschreven, maar vol liefde en bewondering, zijn kinderen en naaste vrienden, Feyenoordvoorzitter Van den Herik en zelfs Pelé.

Hato begon op te vallen met zijn voetbalcapaciteiten in 1943. De teams waarin hij speelde waren succesvol en gevreesd in heel Midden-Amerika. Zijn faam verspreidde zich over heel Zuid-Amerika. Hij heeft prof-aanbiedingen gehad in Costa Rica, Honduras, Guatemala en zelfs Brazilië. Maar hij bleef zijn land trouw.

In 1950 haalde het Antilliaanse elftal met Hato de titel bij de Midden-Amerikaanse en Caribische kampioenschappen. Regelmatig speelde Hato in die jaren in Nederland tot grote verrukking van de mensen.

Een bijzondere band kreeg Hato met Rotterdam. In 1946 nam Feynoord namelijk deel aan een toernooi op de Antillen. Direct gevolgd door een rematch in de Kuip, want Feyenoord was op het Antilliaanse toernooi tweede geworden. In 1954 reisde het Nederlandse elftal naar 'Corsou', en speelde en verloor tegen de Antillen. Deze wedstrijd ontbreekt in het standaardwerk van Verkamman over de geschiedenis van het Nederlandse elftal. Het was geen echte interland. Verkamman noemt Hato zelfs in het geheel niet, terwijl hij wel enkele keren in het Nederlandse elftal gespeeld zou hebben. Als dit gegeven klopt, dan is het tijd voor eerherstel, Verkamman! Hato nam met het Antilliaanse team deel aan de Olympische Spelen in Helsinki. Tot 1958 was Hato actief als voetballer, daarna speelde hij puur voor zijn plezier en coachte hij. Triest is wel dat Hato in het begin van de jaren zeventig door de firma Maduro, waar hij twintig jaar had gewerkt als chauffeur van benzinetrucks, zonder pardon en zonder pensioen op straat werd gezet. (De firma heeft dit later ruimhartig vergoed en was een belangrijke sponsor voor dit boek) Gelukkig bekommerden vrienden en bewonderaars zich om hem en bezorgden hem een baan bij de Antilliaanse Luchtvaart Maatschappij.

Uit dit boek spreekt onverholven liefde voor een aardige man en een groot voetballer. Is er dan niemand die een hekel had aan Hato? We komen heel wat te weten over zijn persoonlijke leven, ook zijn tegenslagen en mislukkingen. De persoonlijke verhalen zijn in het kader gezet, dat geschetst is door Nancy van der Wal, journaliste van opleiding, bankhistoricus en -archivaris van professie en door Valdemar Marcha, bijzonder hoogleraar te Utrecht Sociale Cohesie en Multiculturaliteit.

Het boek is tweetalig: Nederlands en Papiamentto. Fraaie foto's uit privaat en openbaar bezit. Een passend eerbetoon aan een thans ernstig zieke Hato, maar gelukkig op tijd. □

P. Boersma, *Jacob Klaver, it libben fan in keatsferieniging*, Koperative Utjowerij, Bolsward, 2003, 100 blz., 14,50 euro.

Het boek over de eeuwoude kaatsvereniging Jacob Klaver uit Mantgum is in het Fries geschreven. Maar als je het hardop leest, met wat Beerenburg achter de kiezen, is het heel begrijpelijk. Een curieus boek, want de geschiedenis van de vereniging is beschreven door de vereniging zelf, in de ik-vorm. Volgens mij is dit de eerste keer dat dit zo is gebeurd en het geeft een verrassend en hoogst origineel resultaat, de vereniging als levend organisme, de leden en bestuursleden zijn bijspelers. Het boek biedt geen strikt doorlopend historisch overzicht. Het dorp Mantgum is de tweede hoofdrolspeler in dit boek. Op micro-niveau beschrijft Jacob Klaver zijn eeuw, samen in en met het dorp.

Er zijn een paar thematische stukken, bijvoorbeeld over muziek, het vaandel, de deelname aan belangrijke toernooien, een overzicht van de voorzitters en enkele biografische schetsen van de grootste spelers. Hoewel Jacob Klaver zich vooral plaatselijk actief betoonde, waren er incidenteel belangrijke zeges op provinciaal en nationaal niveau. In 1924 won de vereniging het Freuletoernooi in Wommels en in 2001 werden de meisjes nationaal kampioen. Maar de belangrijkste wedstrijden waren de wedstrijden binnen de vereniging zelf. Soms was er weinig aanwas van jeugdleden, maar Jacob Klaver kreeg het voor elkaar dat kaatsen als onderdeel bij de gymnastiek op de lagere scholen werd ingevoerd. Ook voor de wat oudere leden toonde de club zich bijdehand: de jongens die vlak na de oorlog als militair naar Indië dienden, hoefden geen contributie te betalen. In de jaren vijftig konden vrouwen lid worden en later volgden de meisjes.

Steeds weer klimt Jacob Klaver naar boven, in benarde tijden, met nieuwe initiatieven en plannen: extra-trainingen, nieuwe wedstrijden (de Lytse PC), propaganda en bij dit alles speelt gezonde humor en zelfspot een grote rol.

Schrijver Piter Boersma is romancier van beroep en dat is te merken ook. Dit boek leest als een roman. Een roman over een prachtige sport.

P. Breuker e.a., *De vijfde woansdei 150 jier PC 1853-2003*, Van Wijnen, Franeker, 2003, ISBN 90 5194 2575, 296 blz., ill., 29,50 euro.

Piter Breuker, de grote man van het kaatsen in Friesland, heeft het hem gelapt. Na een eerdere publicatie over de geschiedenis van de kaatssport is nu de bijbel verschenen over 150 jaar PC, die elke vijfde woensdag in juli de belangrijkste kaatswedstrijd in Friesland organiseert. De schrijvers van het boek hebben aan alles aandacht besteed: de ontwikkeling van de Friese maatschappij en de plaats van het kaatsen daarin, het beschavingsoffensief in de negentiende eeuw waardoor de Permanente Commissie zou ontstaan, alle winnende parturen compleet met hun beroepen, de Belgische overwinning in 1917, de gemeente Franeker, de toeschouwers, het speelveld, de opbouw van het terrein, prijzen en geldbedragen, een geschiedenis van het kaatsen in binnen en in het verre buitenland, bestuurders, de soms wat moeizame verhouding met de Kaatsbond en ga zo maar door. Werkelijk uitpuittend, en dit alles opgesierd met ongekende illustraties.

De eerste bladzijdes zijn gewijd aan de geschiedenis en de vele vormen van kaatsen, de ontwikkeling van de sport naar tennis en andere balspelen. Toen in de negentiende eeuw, op de golf van een Fries romantisch nationalisme, aandacht van hogerhand kwam voor kaatsen, bleven de kaatsers gewoon doorspelen. Nu niet meer op initiatief van de kasteleins, maar onder nette organisatoren. Het was beslist geen sport die zich vanuit de bovenste lagen naar het volk uitspreidde, nee, de hoge heren probeerden zich aan te passen bij de gebruiken van het kaatsvolk. De onderwijzers en burgemeester in hun drang de mensen te beschaven, konden ook niet anders. Wel verdween het pure prijskaatsen enigszins naar de achtergrond, al zijn er nog steeds (zeer kleine) geldbedragen te winnen.

De vele plaatselijke kaatsverenigingen ontstonden pas in het laatste kwart van de negentiende eeuw, daarvoor speelde je gewoon. De Friezen hadden blijkbaar niet zo'n behoefte aan sport binnen verenigingsverband. De belangrijkste wedstrijd, de PC, werd toch wel

gespeeld. Kaatsen was demonstratiesport op de Olympische Spelen in Amsterdam. Maar buiten Friesland, en daar zelfs niet in de hele provincie, heeft kaatsen nooit echt vaste grond behouden. Toch is kaatsen met al zijn rituelen en tradities met name rond de PC springlevend. Een gedeelte van het boek is in het Nederlands, de rest is in het Fries. Dat is geen bezwaar voor urenlang leesplezier.

Kan een boek te uitgebreid zijn? Ik heb gehoord dat er wat kritiek op dit boek was in die richting. Lijkt me overigens niet terecht. Een voorwaarde is dat je op zijn minst zelf een keer een kaatswedstrijd moet hebben bijgewoond, dan raak je al snel gegrepen. En verder: dit boek kan je lezen, maar daarna valt het te gebruiken als naslagwerk voor nader onderzoek. Er wordt gesproken over de sociale herkomst van sporters, wel, dit boek geeft achterin een complete lijst met geboorteplaatsen en beroepen van de winnende kaatsers. Wat wil je nog meer? Aandacht voor strips en kaatsen, kaatsen in de literatuur, prachtige sportanekdotes en bezoeken van hoge pieten.

Het kaatsen is gelukkig niet in de greep van de commercie geraakt, en laat dat zo blijven. Geen reclameborden op het veld.

Vermeldenswaard is de bijdrage van Kees 't Hart die de lezers oproept om thuis te blijven. Als er net zoveel Randstedelingen naar de PC proberen te gaan als naar de Elfstedentocht, dan zou het wel eens gedaan kunnen zijn met de unieke sfeer die van de bladzijdes spettert. Oké, maar blijven jullie dan voortaan thuis op Koninginedag? □

Arnold Aarts, Marc Kok, Pieter Kraak en Govert Wisse, *Piet Kraak, de IJmuidense voetballegende*. De Vrieseborch, Haarlem, 94 blz., ISBN 90-6076-5087, 11 euro.

Gerbrand Bakker

'Geliefd en gehaat, eigenwijs en overtuigd van zichzelf; Piet Kraak was een man die emoties losmaakte.' (De auteurs). 'Hij bleef een gewone vent. Een geschikte peer, niks blasé.' (Rudi de Boer, jeugdvoetbalmaat) 'Een brute doelman, die zijn spelers dirigeerde.' (Voormalig ploegmaten) 'Dat geknuffel en gezoen na een doelpunt door die koffiekleurige jongens maken onze keeper Piet Kraak helemaal van streek.' (Radioverslaggever Ad van Emmenes tijdens de Olympische wedstrijd Brazilië - Nederland in 1952) 'Grijp hem in zijn kruis, dan blijft hij wel weg.' (Piet Kraak, tegen jeugdige keeper Herman Haver, die gehinderd werd door 'een lastig spelertje') 'Piet Kraak is bij het andere geslacht minstens zo populair als zanger Jim van de Idols' (De auteurs) 'Het leek wel of hij honing aan zijn kont had.' (Oud-ploeggenoot Freek Venus) 'Als Piet met een jongen praatte, was hij meteen van de verkeerde kant.' & 'Piet was een kerel, een echte man. Sportief én charmant.' (Kraaks vrouw Aly) Piet Kraak, geboren op 14 februari 1921 te IJmuiden. Jarenlang sterke keeper van Stormvogels, 33-voudig interlandspeler en deelnemer aan twee Olympische Spelen. Vanaf 1970 trainer in Denemarken. Krijgt in 1981 een hersenbloeding. In 1983 (!) dringt dat nieuws door tot Nederland en wordt er een benefietwedstrijd gespeeld (een speciaal samengesteld IJmond-team wint met 6-4 van oud-internationals), waarvan de opbrengst zijn opname in revalidatiecentrum Heliomare mogelijk moet maken. De Deense gezondheidsdienst geeft daarvoor echter geen toestemming. Op 28 april 1984 overlijdt Kraak te Farevejle, Denemarken. 'Het gezelschapsdier, dat in zijn rijke leven zo heeft genoten van alle aandacht die hij kreeg, sterft een eenzame dood.' (De auteurs) Het fraai uitgegeven boekje bevat veel foto's en onder andere de bovenstaande citaten. □

Een film met een raar hoedje

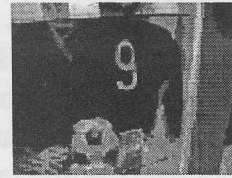
Hans Pars

Eind januari beleefde de documentaire *'Johan Cruijff en un momento dado'* van Ramon Gieling zijn première op het International Film Festival in Rotterdam. Afgaande op de vele perspublicaties die aan de film gewijd werden, was er weer een nieuw hoofdstuk klaar van de sage over Johan Cruijff.

De faam van Cruijff als voetballer en trainer reikt tot in de verste uithoeken van de wereld en neemt met het stijgen van zijn jaren alleen maar toe. Het leek er op dat Gieling in Barcelona een sekte had aangeboord waarvan alle leden 'in' Johan waren. Inmiddels draait *En Un Momento Dado* in de vaderlandse bioscoop en kan ook de gewone film liefhebber kennis nemen van Gieling's Passie.

Die sekte van Barcelonezen die Johan Cruijff als hun Verlosser zien, blijkt inderdaad te bestaan. De Catalaanse Cruijffianen komen uit alle lagen van de bevolking en de leden zijn er heilig van overtuigd dat de voetballer en trainer hun club Barcelona in staat heeft gesteld om in Madrid de gelijknamige voetbalclub en de centrale regering van Spanje de oren te wassen. Hoewel ze eerlijk toegeven dat hun idool geen woord Catalaans sprak en van het Spaans een potje maakt, zien ze de successen van Barcelona als een belangrijke motor voor het zelfbewustzijn van de Catalanen.

Gieling: na een hele stoet van welbespraakte aanhangers komt ineens aan het einde van de film Cruijff zelf ook een minuut of tien aanwoord. Als een Jezus die het nawoord schrijft voor het Nieuwe Testament. Een lelijke stijlbreuk is het gevolg. Daar krijgt de bioscoopbezoeker geen kippenvel van of in het Spaans van Cruijff geen vellenkip.

Het shirt van Cruijff in het Barçamuseum.

Wat rest is een film die ook voor de sportgeschiedenis van belang is. Waarom? Omdat Gieling al zijn 'talking heads' dwingt om in woord en daad een stuk voetbalgeschiedenis te boekstaven. En omdat de Catalanen in deze film welbespraakter zijn dat de gemiddelde Nederlandse voetballiefhebber, ontstaat een fascinerend beeldverhaal.

Maar alle Cruijffianen in Barcelona blijken ook nog over een goed visueel geheugen te beschikken. Vrijwel allemaal kunnen ze een karakteristieke beweging, houding, handgebaar of uitspraak van Cruijff beschrijven of nadoen. En Gieling ondersteunt deze getuigenissen met archiefbeelden.

Een voorbeeld. Een man vertelt in de film over

Cruijff: "Elk voordeel heb ze nadeel."

Maar afgezien van dit nationalistisch geleuter is *En Un Momento Dado* vooral een goedge maakte en boeiende lange documentaire (90 minuten) met één minpuntje: Johan Cruijff. Deze opvatting behoeft een klein historisch uitstapje. Toen Sjoerd Gerbrandy in het najaar van 1944 in Zeeuws-Vlaanderen voor het eerst na vier jaar in Londen zijn vrouw terug zag, sprak deze de historische woorden: 'Sjoerd wat heb je een raar hoedje op en waarom heb je die De Quay in je kabinet opgenomen'.

Zo is het ook een beetje met de film van

de Europa Cup finale tussen Barcelona en Sampdoria in Londen. Kort voor tijd kwam Barcelona op 1-0 en de man in de film vertelt dan dat Cruijff over de afscheiding rond het veld klom en daarbij bleef haken met zijn voet achter de railing en bijna ten val kwam. Volgens de man was dit karakteristiek voor Cruijff: hij klom niet als een haas over die afscheiding om zijn Dreamteam toe te juichen, maar om te gaan coachen voor de resterende tien minuten van de wedstrijd. Dat hek had ie waarschijnlijk niet eens bewust gezien omdat hij met hele andere dingen bezig was dan zijn

team en de toeschouwers in het stadion. De hierna vertoonde archiefbeelden bewijzen het gelijk van deze Cruijffiaan.

Ik betwijfel of er in Nederland veel voetbal-supporters zijn die zich iets dergelijks van een trainer kunnen herinneren. En niet alleen herinneren maar het ook kunnen interpreteren. Bijvoorbeeld: beschrijf hoe Rinus Michels keek toen hij zijn beroemde kreet 'voetbal is oorlog' de wereld inslingerde. En kunt u die gelaatsuitdrukking ook nog imiteren?

verworven vanwege zijn orakelachtige uitspraken in het genre van: 'elk voordeel heb ze nadeel'. In Catalonië is die faam ook wel taalkundig van aard, maar dan door zijn verhaspeling van het Spaans. Zijn roem daar is echter vooral gebaseerd op bepaalde uitspraken en gedragingen. In de haven van Barcelona vertelt een kok bijvoorbeeld dat hij zijn uitgeraakte verkering pas begreep toen hij Cruijff na een forse nederlaag van Barcelona hoorde verklaren dat zijn club dankzij die nederlaag kampioen van Spanje zou worden.

Michels: "Voetbal is oorlog."

Door de historiserende aanpak van Gieling moeten de Catalaanse Cruijffianen hun bewondering voor hun idool boven het niveau van een fanclub uittilen. Alsof de discipelen van Jezus behalve de wonderbaarlijke visvangst ook een recept voor de bereiding van de vis erbij hadden gegeven, hoe de vis smaakte en hoe de mensen die meeaten er uitzagen. Wat ik nu maar even de methode-Gieling noem, is een combinatie van oral-history en het plaatsen van voetnoten bij een al bekende geschiedenis. Mischien kan de regisseur op deze manier de geschiedenis van nog wat bekende sportlieden voor de lens nemen.

Tot slot nog een culturele observatie. Cruijff heeft in het hedendaagse Nederland faam

En zijn woorden werden bewaarheid. Volgens die kok werd je van een nederlaag sterker en stond je daarna beter in het leven. Uiteraard had deze kok hierna gelijk een nieuwe maat, maar vooral een betere verloofde gevonden. De vrouw van Dick Advocaat mag wel oppassen. □

Cruijff legt de bal goed neer.

Marathon

Jurijt van de Vooren

Als sporthistoricus ga ik graag naar de geschiedenis toe. Even met elkaar kennismaken, babbeltje maken, handen schudden. "Goedemiddag, jRRT is de naam."

"Ook een goedendag. Mijn roepnaam is Geschiedenis. Wilt u iets drinken?"

Natuurlijk is de geschiedenis slechts een knipoog van ons verwijderd, maar als ik moet wachten tot die wenk komt, kan het soms lang duren. Want ik snap nog steeds niet altijd of ik een knipoog krijg, of een grimas of een achteleoze loens. Of dat de geschiedenis me eens een weekje niet wil zien. Daarom ga ik graag zelf naar de geschiedenis toe, om erachter te komen. "Goedendag, u kent inmiddels mijn naam. Mag ik dichterbij komen?"

"Natuurlijk, neem plaats", kan de geschiedenis dan zeggen, "neem plaats. Mijn huis is uw huis. Wilt u echt niets drinken?"

Zo was ik in maart in Marathon, of, op zijn Grieks, Marathonas. *History never repeats itself*, weet ik en daarom ging ik niet van Marathon naar Athene, maar andersom, en ging ik niet lopen, maar met de bus. Er zijn tenslotte hardnekkige geruchten over een koerier heel vroeger die ijldde van slagveld naar polis, sprak en stierf. Dat moest anders dit keer.

Geschiedenis herhaalt zichzelf nooit, weet ik, en dus was de weg nu anders dan een dikke twee millenia gelee. Nu is die veel slechter met de ene helft van het wegdek opengebrosen en een andere helft waarop zich auto's vanuit twee richtingen proppen. Naar Griekse maatstaven viel het verkeer die dag reuze mee en dat was maar goed ook, want anders hadden wij, busreizigers, er langer over gedaan dan een koerier heel vroeger die van slagveld ijldde naar polis, sprak en stierf.

"Eureka!" riep ik bij de bushalte in Marathon. "Ik ben bij de geschiedenis." Meteen zag ik een gedenksteen, waar die historisch beladen veertig kilometer zou zijn begonnen. Foto-moment voor deze sporthistoricus, waarna ik de geschiedenis wilde herbeleven. Beter gezegd: te zoeken naar haar voetsporen, want wat geweest is, is niet her te beleven. *History* herhaalt zichzelf *never*. En toen bleek opeens dat de geschiedenis me in het geheel geen knipoog had gegeven, maar me inderdaad liever een weekje niet had gezien. Het loeder! Was ik er weer ingetrapt. Wegens verbouwing bleek de geschiedenis te zijn gesloten.

In eerste instantie legde ik me er niet bij neer en liep de hele omgeving af, urenlang. Het schijnt niet anders te kunnen dan dat iemand die één voet in Marathon neerzet automatisch *blijft* lopen. De voeten willen uit zichzelf naar Athene, niets tegen te doen. En zo liep ik richting die stad en trof het ene na het andere gesloten museum aan. Overal om heen hoorde ik de geschiedenis grinniken. Vanuit de dalen, de

bergen, de berm, de halfbewolkte hemel, de huizen, overal: "Vandaag niet, knul."

Na vele kilometers gaf ik het op. Ze wilde alleen zijn die dag; het was me duidelijk. Als sporthistoricus ging ik die avond graag naar bed toe. Want morgen is er misschien weer geschiedenis, op slechts een knipoog van me vandaan. □

Vijf vragen aan .....
Susan Smit

Naam: Zeger van Herwaarden
Woonplaats: Amsterdam
Opleiding: Ontwikkelingspsychologie, specialisatie sportpsychologie
Beroep: Freelance sportjournalist voor *Het Parool*, *Hard Gras* en *Streetfootballworld*

1. Wat was uw eerste contact met sportgeschiedenis?

Dat was feitelijk in 1997 bij het literatuurtentamen sportgeschiedenis afgenomen door Theo Stevens. Toen kreeg mijn belangstelling voor sportgeschiedenis, die al eerder was ontstaan, vaste vorm.

2. Wat is uw eigen bijdrage aan het sporthistorisch onderzoek?

In mijn werk voor de drie genoemde media draag ik in die zin bij aan de sportgeschiedenis dat ik orde schep in op het oog onsamenhangende beelden uit het verleden. Zo publiceerde ik in *Hard Gras* een verhaal over de geschiedenis van Surinaamse voetballers in Nederland, reconstrueerde ik een kampioenswedstrijd van De Volewijckers en beschreef de invloed van blessures op de carrière van Marco van Basten. Voor *Het Parool* schreef ik een verhaal over het kampioenschap van DWS in 1964 en voor *Streetfootballworld* beschreef ik de rol van eigenwijsheid in de Nederlandse voetbalcultuur. Het zijn niet direct wetenschappelijke publicaties, maar ze kunnen evengoed wel gebruikt worden voor sporthistorisch onderzoek.

3. Wat zijn de beste sporthistorische boeken die u gelezen hebt?

Cruijff, Hendrik Johannes, fenomeen 1947-1984 van Nico Scheepmaker; *De goddelijke kanarie* van August Willemse over de voetbalcultuur van Brazilië; *In den beginne was de bal* van Erik Brouwer en Rop Zoutberg over de voetbalcultuur van Argentinië; *Heldenlevens* van Martin Ros over legendarische wielrenners; *King of the World* van David Remnick over het heldenleven van Mohammed Ali.

4. Wat vindt u belangrijke te bestuderen thema's op sporthistorisch gebied?

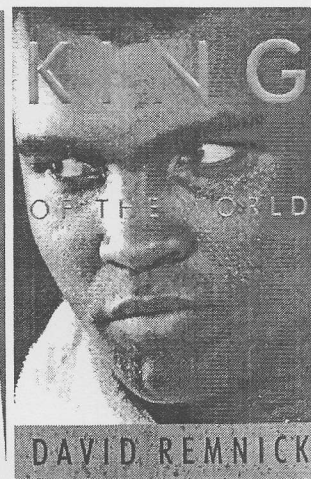
Het mooiste vind ik wanneer op basis van een persoonlijke (sport) geschiedenis een tijdsbeeld wordt geschetst, zoals in *King of the World* waarin vanuit het (sport)leven van Ali de rol van thema's als rassenintegratie en de oorlog in Vietnam in de Amerikaanse geschiedenis worden belicht. Erik Brouwer geeft met het beschrijven van de Argentijnse voetbalcultuur een boeiend beeld van allerlei aspecten van de moderne Argentijnse samenleving, net als August Willemse dat eerder deed met Brazilië. De rol van sport of een individuele sporter in de samenleving lijkt me een belangrijk thema.

5. Hoe ziet u de toekomst voor sportgeschiedenis?

Een samenleving zonder sport is haast niet meer voor te stellen. Aan sporthistorici de taak om dat vast te leggen. Sport is een onuitputtelijk onderwerp en de toekomst van sportgeschiedenis is dus verzekerd. □

OPROEP:

Wie zou deze rubriek willen overnemen? Het hoeft niet veel tijd te kosten. Ook wordt er gedacht aan een nieuwe serie over verzamelingen en sportief erfgoed. Schrijvers of verzamelaars kunnen een mail sturen naar: desportwereld@hotmail.com!

De Sportwereld, magazine van stichting de Sportwereld, geeft informatie over activiteiten van de stichting. Daarnaast bevat zij artikelen, interviews, boekbesprekingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport. Stichting de Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis van de geschiedenis en de achtergronden van de sport in Nederland. De stichting bevordert sporthistorisch onderzoek en zet zich in voor het behoud van het sportief cultureel erfgoed. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten (lezingen, studiedagen en werkgroepen), door het vervaardigen van publicaties (nieuwsbrieven en boeken) en door het leggen van contacten tussen beoefenaars van en geïnteresseerden in de geschiedenis en achtergronden van de sport.

**HET BESTUUR VAN
STICHTING DE SPORTWERELD**

bestaat uit:

Nico van Horn, Gerard van den Houten, Peter Los (secretaris), Jan van der Putten (penningmeester), Theo Stevens, Sjoerd van Tiel (voorzitter).

Projectcoördinator: Wilfred van Buuren.
Webmaster: Edward Cladder.

**SURF NAAR DE
WEBSITE VAN
MAGAZINE DE
SPORTWERELD:**

[HTTP://](http://)

[WWW.DESPORTWERELD.NL](http://www.desportwereld.nl)

Colofon

De Sportwereld is een uitgave van Stichting de Sportwereld. Hoofdredactie: Eva Hogenbirk (alsmede eindredactie en lay-out). Eindredactie: Wilfred van Buuren. Redactionele medewerkers: Gerbrand Bakker, Heinze Bakker, Ab Bloemendaal, Theo Bollerman, Zeger van Herwaarden, Gerard van den Houten, Peter Los, Hans Pars, Remco Plas, Dolf Pouw, Michiel Rehwinkel, Daniël Rewijk, Susan Smit, Koos Steendijk-Kuypers, Theo Stevens, Ruud Stokvis, Rogier Verkade, Renzo Verwer, Jurryt van de Vooren en Mark Westerhuis.

Redactieadres: Stichting de Sportwereld, Postbus 11781, 1001 GT Amsterdam.

Email: desportwereld@hotmail.com. Abonnementen: de Sportwereld verschijnt vier keer per jaar. Het magazine voor geschiedenis en achtergronden van de sport is alleen beschikbaar voor abonnees en medewerkers van Stichting de Sportwereld. Contributie per jaar: abonnees en medewerkers 16 E, studenten 13 E, instellingen 20 E. U kunt abonnee of medewerker worden door uw contributie over te maken via bank of giro op de Rabobank rekening 152109609 ten name van Stichting de Sportwereld, Uitgeest. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan met toestemming van de hoofdredactie.

ISSN: 1569-7169